
Onder vier ogen

MATTHIJS KALMIJN EN PEARL DYKSTRA

Contacten tussen ouders en volwassen kinderen

Uit het NKPS-onderzoek blijkt dat bij meer dan de helft van alle ouder-kind relaties wekelijks sprake is van face-to-face contact. Bij vijf procent is er helemaal geen contact. Zes procent van de moeders en negen procent van de vaders heeft het contact met ten minste één kind verbroken. Het aantal contacten per kind neemt rechtlijnig af met de grootte van de kinderschare.

Foto: Wim de Jonge

Eén van de meest bestudeerde eigenschappen van de relatie tussen ouders en hun volwassen kinderen is de frequentie van contact. Regelmatig contact tussen ouders en kinderen is een belangrijke voorwaarde voor het uitwisselen van onderlinge steun en zegt ook iets over de mate waarin ouders en kinderen elkaar op latere leeftijd kunnen beïnvloeden. Veel contact betekent niet altijd een goed contact, maar er is wel een licht positieve samenhang tussen de kwantiteit en de ervaren kwaliteit van de ouder-kind relatie.

In de NKPS is aan ouders gevraagd hoe vaak zij in de afgelopen 12 maanden met elk van hun kinderen *face-to-face* contact hadden (er is ook gevraagd naar telefonisch contact, maar dat laten we hier grotendeels buiten beschouwing). Als we alle ouder-kind relaties samen nemen blijkt dat in ruim de helft van de ouder-kind relaties er minstens wekelijks contact was (zie tabel 1). In 14 procent van de relaties was er niet meer dan incidenteel contact (enkele keren per jaar) en in vijf procent van de relaties was er helemaal geen contact.

We kunnen ook vanuit de ouders naar de contactfrequentie kijken en daarbij al hun kinderen betrekken. Als we dit doen dan blijkt dat 75 procent van de moeders en 68 procent van de vaders met ten minste één kind wekelijks contact

heeft. Als we er vanuit gaan dat wekelijks contact met één kind voldoende garantie biedt voor steun in moeilijke tijden, bijvoorbeeld op oudere leeftijd, dan zijn dit bemoedigende percentages. Verder zien we dat zes procent van de moeders en negen procent van de vaders het contact met ten minste één kind heeft verbroken. Dit zijn geen grote aantallen, maar ze zijn ook weer niet te verwaarlozen. De gegevens laten verder zien dat als een ouder het ene kind vaak ziet, deze het andere kind ook vaak ziet. Deze samenhang is echter niet erg sterk en er zijn behoorlijke verschillen tussen de kinderen onderling.

Vaders en zonen, moeders en dochters

Er zijn sterke man-vrouw verschillen in de mate van contact (zie tabel 1). Als we kijken naar de aantallen contacten per jaar (telefonische contacten niet meegerekend), dan is er 40 procent meer contact in moeder-dochter relaties dan in vader-zoon relaties. Vader-dochter relaties en moeder-zoon relaties zitten tussen deze twee uitersten in en ontlopen elkaar niet veel.

Contacten door de levensloop

De relatie tussen ouders en kinderen is veranderlijk en hangt samen met de veranderingen die ouders en kinderen in hun eigen levensloop meemaken. Als de ouders zijn gescheiden, zo

blijkt uit tabel 2, is er op latere leeftijd minder contact met de kinderen, speciaal bij vaders, maar ook wel bij moeders. Gescheiden vaders hebben vergeleken met gehuwde vaders minder dan de helft van de contacten. Ruim een kwart van de gescheiden vaders heeft in de afgelopen 12 maanden met ten minste één kind geen contact meer gehad. Eén op de vijf kinderen heeft het afgelopen jaar geen contact met de vader gehad als deze gescheiden is.

Verweduwde ouders hebben niet minder contact met hun kinderen maar ook niet meer, zoals men misschien zou verwachten - hun behoefte aan contact zal immers toenemen na het overlijden van de partner. Als ouders hertrouwen of opnieuw gaan samenwonen neemt het contact nog verder af. Dit geldt zowel voor vaders als voor moeders en zowel voor hertrouwen na verweduwing als voor hertrouwen na scheiding.

Zoals tabel 3 laat zien, speelt de levensloop van de kinderen ook een rol bij het contact ouders-kinderen, hoewel dat duidelijk verschilt voor zonen en dochters. Bij zonen neemt het contact met de ouders wat af als ze gaan samenwonen of trouwen, bij dochters neemt het juist toe na het trouwen of gaan samenwonen. Het krijgen van kinderen leidt bij dochters tot meer contact. Hier zien we de invloed van de grootouder: het kind verstevigt de band tussen moeder en oma. Bij mannen is een dergelijk effect niet te vinden. Als de kinderen zelf een scheiding meemaken, heeft dat nauwelijks een negatieve invloed op de relatie met de ouders. Wel opmerkelijk is dat het contact met de ouders sterk afneemt als de zoon na een scheiding opnieuw trouwt of gaat samenwonen.

Als zonen hertrouwen of gaan samenwonen na verweduwing neemt het contact daarentegen toe. Wellicht hebben we hier te maken met ouders die hun alleenstaande zoons bijstaan bij de opvang van de kinderen.

Grote en kleine families

Op basis van de NKPS-gegevens is nagegaan of ouder-kind relaties in grote gezinnen anders zijn dan in kleine (zie tabel 4). Het aantal contacten per kind neemt rechtlijnig af met de grootte van de kinderschare. Dit is logisch want de ouders moeten hun tijd over de kinderen verdelen. Het is daarom in grote gezinnen moeilijker dan in kleine om voor iedereen tijd te hebben. Opmerkelijk is dat daarnaast de variatie tussen de kinderen in grote gezinnen groter wordt: blijkbaar is het ook moeilijk om alle kinderen *evenveel* tijd te geven als je er veel van hebt. Hoewel de tijd per kind met de gezinsgrootte daalt, neemt de totale tijd besteed aan alle kinderen juist toe. De koek wordt dus in kleinere partjes verdeeld, maar de koek zelf wordt groter.

Voor kinderen betekent een groot gezin dus minder contact met de ouders, maar voor ouders betekent het meer contact met de kinderen. We kunnen dit nog op een andere manier zien. In grote gezinnen is het percentage ouders dat met ten minste één kind wekelijks contact heeft groter dan in kleine gezinnen. Om een voorbeeld te geven: in een gezin met vijf kinderen heeft 83 procent van de ouders wekelijks contact met ten

Tabel 1. Frequentie van *face-to-face* contact tussen ouders en kinderen in de laatste 12 maanden (percentages)

	Vader-zoon	Vader-dochter	Moeder-zoon	Moeder-dochter	Alle ouder-kind relaties
Nooit	6,2	5,3	3,7	2,6	4,5
Enkele keren per jaar	14,8	13,6	15,1	11,6	13,8
Ongeveer maandelijks	33,8	28,1	31,9	27,5	30,3
Een of meer keren per week	39,9	45,9	42,3	49,5	44,5
Dagelijks	5,3	7,0	6,9	8,8	7,0
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Aantal keren <i>face-to-face</i> contact	55	67	62	78	66
Aantal keren telefonisch contact	60	78	66	106	78

Tabel 2. *Face-to-face* contacten naar levensfase ouder

	Jaarlijks aantal keren contact		Percentage nooit contact met kind	
	Vaders	Moeders	Vaders	Moeders
In eerste huwelijk/samenwoningrelatie	69	77	1	1
Alleen na scheiding	38	61	17	8
Alleen na verweduwing	63	66	5	3
Hertrouwd/samenwonen na scheiding	24	55	23	9
Hertrouwd/samenwonen na verweduwing	39	28	9	15

Tabel 3. *Face-to-face* contacten naar levensfase kind

	Jaarlijks aantal keren contact met ouders ^{a)}	
	Zonen	Dochters
Alleenstaand, nooit gehuwd	59	59
Eerste huwelijk/samenwoningrelatie	52	75
Alleen na scheiding	60	61
Alleen na verweduwing	71	59
Hertrouwd/samenwonen na scheiding	47	66
Hertrouwd/samenwonen na verweduwing	78	59
Geen kinderen	56	62
Kinderen thuis	53	76
Lege nest fase	50	63

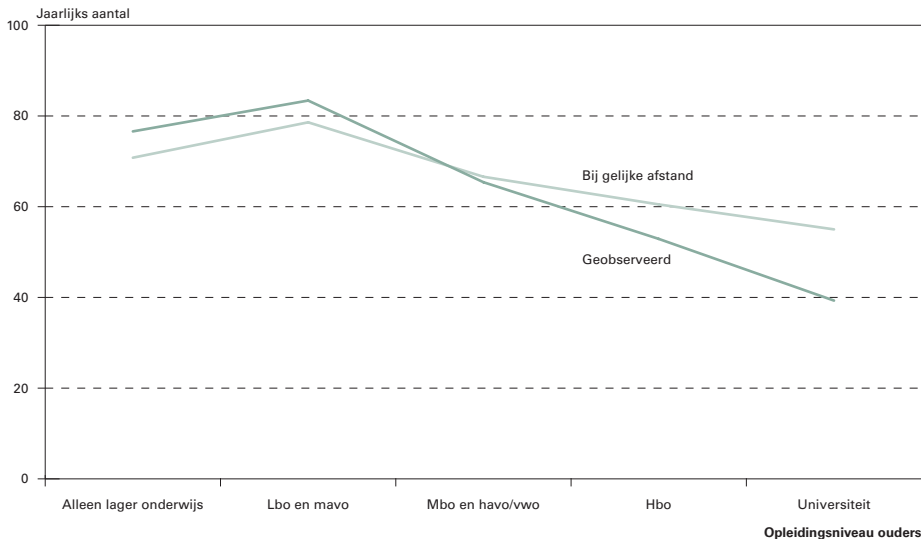
^{a)} Contacten gemiddeld over beide ouders.

Tabel 4. *Face-to-face* contacten tussen ouders en kinderen naar gezinsgrootte (het aantal kinderen van de ouders)

	Aantal keren contact per ouder-kind relatie	Aantal keren contact gesmeerd over alle kinderen	Ongelijkheid in contact over alle kinderen	Percentage ouders dat met 1 of meer kinderen wekelijks contact heeft	Percentage ouders dat met 1 of meer kinderen geen contact heeft
1 kind (geen broers/zussen)	87	87		57	6
2 kinderen (1 broer/zus)	72	129	36	71	4
3 kinderen (2 broers/zussen)	63	159	43	71	9
4 kinderen (3 broers/zussen)	59	196	44	76	11
5 kinderen (4 broers/zussen)	64	263	54	83	18
6 kinderen (5 broers/zussen)	52	257	40	79	16
7 kinderen (6 broers/zussen)	45	291	42	80	16

minste één kind; in gezinnen met één kind is dat slechts 57 procent. Voor ouders is een groot gezin dus een goede verzekering van mogelijke steun op latere leeftijd. Opmerkelijk is echter dat in grote gezinnen (meer dan vier kinderen) ook het verlies aan contact meer voorkomt. In kleine gezinnen (0-4 kinderen) heeft slechts twee tot drie procent het contact met één kind verloren

Contacten ouder-kind naar opleiding

Tabel 5. Jaarlijks aantal face-to-face contacten tussen ouders en kinderen naar opleidingsniveau van ouders

Opleidingsniveau ouders	Aantal contacten per kind	Percentage wekelijks of vaker contact met kind
Alleen lager onderwijs	74	53
Lbo en Mavo	78	60
Mbo en Havo	62	49
Hbo	49	45
Universiteit	38	32

(geen contact in de afgelopen 12 maanden), in grote gezinnen is dat 11 tot 18 procent. Hoewel dit logisch is als de verlieskans per kind voor alle kinderen gelijk is, is het desalniettemin een belangrijk gegeven: in grote gezinnen is er enerzijds meer zekerheid, anderzijds is er ook vaker een probleem (geweest).

Hoger en lager opgeleiden

Het opleidingsniveau is één van de meest belangrijke onderscheidingskenmerken in de Nederlandse samenleving. Spraken we vroeger over sociale klassen, tegenwoordig is het opleidingsniveau van veel groter belang voor levenskansen en leefstijlen. Zoals tabel 5 en 6 laten zien, vinden we dat ook op het terrein van de familie terug. Ouders met een Lbo- of Mavoniveau

Tabel 6. Jaarlijks aantal face-to-face contacten tussen ouders en kinderen naar opleidingsniveau van kinderen

Opleidingsniveau kinderen	Aantal contacten met ouders	Percentage wekelijks of vaker contact met moeder	Percentage wekelijks of vaker contact met vader	Percentage geen contact met moeder	Percentage geen contact met vader
Alleen lager onderwijs	72	50	42	9	15
Lbo en Mavo	82	6	59	5	6
Mbo en Havo	69	59	53	2	5
Hbo	48	47	42	3	3
Universiteit	31	29	24	2	3

Tabel 7. Frequentie van face-to-face contact volwassen kinderen en hun ouders in de laatste 12 maanden naar land van herkomst

Frequentie	Autochtone kinderen	Kinderen van Turkse of Marokkaanse afkomst	Kinderen van Surinaamse of Antilliaanse afkomst
Nooit	3,0	1,5	2,2
Enkele keren per jaar	13,3	8,2	13,1
Ongeveer maandelijks	29,2	9,2	23,3
Een of meer keren per week	48,7	47,2	37,8
Dagelijks	5,7	33,8	23,6
Totaal	100,0	100,0	100,0
Gemiddeld aantal face-to-face contacten met moeder	66	164	111
Gemiddeld aantal face-to-face contacten met vader	57	166	67

Noot: Alleen in Nederland wonende ouders die niet bij de respondent wonen.

hebben jaarlijks 78 contacten gemiddeld per kind, universitair opgeleide ouders slechts 38. Van lager opgeleide ouders ziet 81 procent ten minste één kind wekelijks, van universitair opgeleide ouders slechts 32 procent. Het verband blijft bestaan als we rekening houden met de gemiddeld kleinere gezinsgrootte van hoger opgeleiden. Het verband is zelfs nog wat sterker als we naar opleidingsverschillen tussen de kinderen kijken.

De verschillen zitten vooral in het feit dat laag opgeleide personen veel vaker wekelijks en dagelijks en hoger opgeleiden vaker maandelijks contact met de kinderen hebben. Het is dus niet zo dat hoog opgeleiden vaker heel weinig contact hebben of het contact hebben verloren met hun kinderen. Sterker, het lijkt erop dat de laagst opgeleide kinderen (met alleen lagere school) vaker het contact met de ouders hebben verloren dan hoger opgeleide kinderen. Bij de laagst opgeleiden is het dus enerzijds vaker dagelijks en wekelijks, anderzijds ook vaker helemaal niet meer.

Eerder in dit nummer zagen we al dat hoger opgeleiden vaker ver weg wonen van hun ouders of kinderen. Is dit nu ook de reden waarom er minder contact is? We kunnen deze vraag beantwoorden door te berekenen hoeveel contact er zou zijn als alle opleidingsgroepen even ver van hun familie zouden wonen. In de figuur is te zien dat ook dan de hoger opgeleiden minder vaak contact hebben dan de lager opgeleiden. Echter, de verschillen zijn een stuk kleiner als we de geografische afstand gelijk houden. Met andere woorden, een deel van het verschil is toe te schrijven aan het feit dat hoger opgeleiden verder van hun ouders en kinderen wonen, en een deel van het verschil is toe te schrijven aan het feit dat hoger opgeleiden bij gelijke geografische afstand minder vaak hun ouders en kinderen zien. Dikwijls wordt dat laatste geweten aan de minder traditionele normen en waarden van hoger opgeleiden: zij zouden zich minder verplicht voelen om contact te hebben met familie en dat meer vanuit een eigen keuze doen.

Etniciteit

De etnische herkomst van de respondenten maakt een groot verschil voor familierelaties (tabel 7). We zien dat volwassen kinderen van Turkse of Marokkaanse afkomst veel frequenter contact hebben met hun ouders dan volwassen autochtone kinderen. Van de Turks/Marokkaanse kinderen ziet ruim eenderde hun moeder dagelijks, bij autochtone kinderen is dat slechts zes procent. Het totaal aantal contacten is bij Turks-Marokkaanse kinderen 2,5 keer zo groot. We dienen hierbij te bedenken dat er veel kinderen zijn wier ouders in het buitenland wonen; zij hebben vanzelfsprekend weinig contact en zijn in de tabel niet meegerekend. Aan de andere kant woont een relatief groot deel van de Turks/Marokkaanse kinderen, ruim tien procent, samen met de ouders in huis. Zij hebben vanzelfsprekend dagelijks contact met de ouders en zijn in de tabel ook niet meegerekend. Kinderen van Surinaamse of Antilliaanse afkomst hebben eveneens meer contact met hun ouders dan allochtone kinderen, maar het ver-

Foto: Wim de Jonge

schil is beduidend kleiner dan bij Turkse en Marokkaanse kinderen. Wel valt op dat het verschil tussen contacten met vaders en moeders veel groter is bij kinderen van Surinaams-Antilliaanse afkomst. De achterstand van vaders op moeders is bij kinderen van Surinaams-Antilliaanse afkomst 60 procent en bij autochtone kinderen 86 procent.

Religie en denominatie

Religie is een oudere scheidslijn in de Nederlandse samenleving die echter ook nu nog in belangrijke mate allerlei keuzes in de levensloop beïnvloedt, zoals kinderen krijgen, ongehuwd samenwonen en scheiden. Op basis van de NKPS-gegevens is nagegaan of er ook invloed is van religie op familierelaties, of kerkelijk georiënteerde mensen sterker verbonden zijn met hun familie en of er verschillen zijn afhankelijk van welk geloof men heeft.

De gegevens in tabel 8 laten zien dat kerkelijke mensen het meest frequent contact hebben met de kinderen terwijl niet-kerkelijke ouders en kinderen, zoals we zouden verwachten, het minst frequent contact hebben. De enige uitzondering hierop zijn de gereformeerden. In deze groep is er evenveel contact tussen ouders en kinderen als bij de niet-kerkelijke mensen. Omdat gereformeerden over het algemeen meer behoudende keuzes maken rond gezin en levensloop, was verwacht dat zij ook sterker op de familie georiënteerd zouden zijn, maar dat is blijkaar niet het geval.

Veel contact, goed contact?

De meeste kinderen (81 procent) en ouders (90 procent) vinden dat ze 'goed' of 'zeer goed' contact hebben. Het is echter de vraag of weinig contact betekent dat het contact niet goed is. Er wordt wel gezegd dat contact vaak zo verplichtend is dat het hebben van veel contact niet betekent dat men de relatie ook positief waardeert: mensen zien hun familie uit een gevoel van verplichting. Hiertegenover staat het idee dat mensen tegenwoordig juist veel meer vrij zijn om te kiezen hoe vaak en met wie ze omgaan, ook als het familie betreft. Met andere woorden, als de relatie niet als tevredenstellend wordt ervaren, heeft men minder contact.

Er is een positieve relatie tussen contactfrequentie en kwaliteit, zo is te zien in tabel 9, maar deze relatie is niet heel sterk: bij kinderen die hun ouders enkele keren per jaar zien, beoordeelt 39 procent het contact als 'niet goed' of slechts 'redelijk'. Bij kinderen die hun ouders maandelijks zien heeft 18 procent een ongunstig oordeel en bij wekelijks contact is dat nog maar negen procent. Aan de andere kant zien we ook wel dat er vrij veel kinderen zijn die ondanks een goed contact hun ouders weinig zien.

Tot slot valt op dat bij kinderen die hun ouders in het afgelopen jaar nooit hebben gezien, de relatie relatief vaak goed is. Dit zijn waarschijnlijk kinderen die hun ouders niet hebben kunnen zien, bijvoorbeeld door een verblijf in het buitenland.

Tot slot

Bij families zien we scheidslijnen terug die we ook in de samenleving zien. Religie en opleidingsniveau blijken ook binnen families keuzes te beïnvloeden, maar niet altijd in de verwachte richting. Zo vormen de gereformeerden een uitzondering op de regel dat kerkelijke mensen relatief sterk op de familie zijn gericht. Hoewel er onder lager opgeleiden over het algemeen meer contacten zijn tussen familieleden, geldt dit voor de laagst opgeleiden niet. Onder kinderen met uitsluitend lagere school komt het relatief vaak voor dat het contact met de ouders is verbroken. Verder blijkt de huwelijksgeschiedenis van ouders en kinderen sterk bepalend te zijn voor hun onderlinge contacten. Vooral ouderlijke scheidingen hebben nadelige gevolgen. Scheidingen in de generatie van de kinderen leiden echter niet tot verminderd contact.

In het voorafgaande is uitsluitend aandacht besteed aan contacten tussen ouders en hun biologische kinderen. Contacten met schoonouders en stieffamilieleden zijn een thema voor vervolgonderzoek.

LITERATUUR:

- Beck, U. en E. Beck-Gernsheim (1995), *The normal chaos of love*. Cambridge, VK: Polity Press.
- Rossi, A.S. en P.H. Rossi (1990), *Of human bonding: Parent-child relations across the life course*. New York: Aldine de Gruyter.

Tabel 8. Face-to-face contacten tussen ouders en kinderen naar religie en denominatie ouders en kinderen

	Aantal contacten per kind naar religie ouders	Aantal contacten per kind naar religie kind
Geen	57	53
Rooms-Katholiek	73	76
Nederlands Hervormd	69	76
Gereformeerd	59	56

Tabel 9. Relatie tussen face-to-face contacten ouders en kinderen en door kinderen gepercipieerde kwaliteit relatie

Contact	Percentage niet goed	Percentage redelijk	Percentage goed of heel goed
Nooit	62	9	30
Enkele keren per jaar	17	22	62
Ongeveer maandelijks	3	15	82
Een of meer keren per week	1	8	91
Dagelijks	1	4	96
Allen	7	12	81